

Romantik İlişkiyi Değerlendirme Ölçeği'nin Geliştirilmesi¹

Ahmet Selçuk KILINÇER*

Meliha TUZGÖL DOST**

Çağatay Uluçay İlkokulu

Hacettepe Üniversitesi

Özet

Bu çalışmada, üniversite öğrencilerinin romantik ilişkilerinde algıladıkları istismarı belirlemek amacıyla Romantik İlişkiyi Değerlendirme Ölçeği (RİDÖ) geliştirilmiştir. Ölçeğin madde havuzunu oluşturabilmek amacıyla öncelikle istismar ve partner istismarına ilişkin literatür taranmış, ardından yurt dışında ve Türkiye'de kullanılmakta olan benzer ölçekler incelenmiş ve üniversite öğrencileri üzerinde, romantik ilişkilerde maruz kaldıkları ve şahit oldukları istismar davranışları ve sıklığını belirlemeye yönelik bir ön çalışma yapılmıştır. Açımlayıcı faktör analizi çalışmaları 2011-2012 Öğretim Yılı Bahar Dönemi'nde Hacettepe Üniversitesi'nin çeşitli fakültelerinde okuyan 426 üniversite öğrencisi üzerinde yapılmıştır. Ölçeğin özdeğeri 1'den büyük 13 boyutu olduğu ve bu boyutların toplam varyansın % 64,89'unu açıkladığı görülmüştür. Birinci faktöre ilişkin özdeğerin 23,45 değer ile toplam varyansın % 33,50'sini açıkladığı belirlenmiştir. RİDÖ'nün Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısını 0,97 olarak saptanmıştır. RİDÖ'nün test tekrar test güvenilirliği için sıra farkları korelasyonu 0,89 ($p < 0,001$); RİDÖ ve İlişki Doyumu Ölçeği puanları arasındaki sıra farkları korelasyonu ise -0,76 ($p < 0,001$) olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin geçerlik kanıtlarını artırmak amacıyla 411 üniversite öğrencisinin verileri üzerinde doğrulayıcı faktör analizi uygulanmıştır. Modelde herhangi bir modifikasyon olmadığı halde sonuçlar bir bütün olarak ölçeğin yapı geçerliğinin belirli ölçülerde sağlandığını göstermiştir. RİDÖ'nün geçerlik ve güvenilirlik değerlerine bakıldığında, ölçeğin üniversite öğrencilerinin romantik ilişkilerinde maruz kaldıkları istismarı belirlemede geçerli ve güvenilir bir araç olduğu söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: algılanan istismar, romantik ilişkiler, üniversite öğrencileri, ölçek geliştirme, açımlayıcı faktör analizi, doğrulayıcı faktör analizi.

Abstract

In this study a Romantic Relationship Assessment Inventory (RRAI) was developed in order to measure the perceived abuse in romantic relationships of the university students. In order to form an item pool, first of all literature on abuse and partner abuse were scanned, and then similar inventories that are being used in Turkey and world were examined, and a pre-study was conducted with university students concerning the abuse they are exposed to in romantic relationships and the abusive behaviors they witness and the frequency of these behaviors. For exploratory factor analysis scale applied to 426 students who were enrolled at various faculties in Hacettepe University during the 2011-2012 Academic Year Spring Semester. It was seen that there were 13 dimensions with an eigenvalue higher than 1, and that these dimensions explained 64,89% of the total variance. It was observed that the first dimension explained the total variance in 33,50% with an eigenvalue of 23,45. It was determined that the Cronbach Alpha reliability coefficient of the inventory is 0,97. For test re-test reliability of the RRAI, rank-order correlation was calculated as 0,89 ($p < 0,001$). Rank-order correlation between the RRAI and Relationship Satisfaction Scale points was determined as -0,76 ($p < 0,001$). A confirmatory factor analysis was applied for the answers given by the 411 students who participated in the research application. Although there was no modification in the model, results showed that as a whole the inventory assured structure validity to

¹ Bu çalışma, H.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Yrd. Doç. Dr. Meliha Tuzgöl Dost danışmanlığında Ahmet Selçuk Kılınçer tarafından yapılan yüksek lisans tezinin bir bölümüdür. Çalışma, "Developing a Romantic Relationship Assessment Inventory (RRAI): Validity-Reliability Study" başlığıyla 25-27 Haziran 2013 tarihlerinde Roma, İtalya'da düzenlenen "International Conference on New Horizons in Education" adlı kongrede sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

* Uzm. Psikolojik Danışman, Çağatay Uluçay İlkokulu, Manisa, askilincer@hotmail.com

** Yrd. Doç. Dr. Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Psikolojik Danışma ve Rehberlik A.D. Beytepe, mtuzgol@hacettepe.edu.tr

some extent. Looking at the validity and reliability values of RRAI, it can be claimed that the inventory is a valid and reliable tool.

Key words: perceived abuse, romantic relationships, university students, scale development, exploratory factor analysis, confirmatory factor analysis .

Önemli bilişsel, sosyal ve duygusal değişimlerin meydana geldiği üniversite yıllarında yaşanan romantik ilişkiler bireyin gelişiminde önemli rol oynar. Furjman ve Schaffer (2003)'a göre ileri ergenlik döneminde yaşanan romantik ilişkiler, gerekli davranışları geliştirerek yetişkin yaşamına daha iyi uyum sağlamaları için gençlere önemli olanaklar sağlar.

Etchevery, Le ve Charania (2008)'e göre bireylerin en önemli psiko-sosyal gelişim görevleri arasında yer alan romantik ilişkiler, sağlıklı yetişkin ilişkileri için gerekli olan becerilerin gelişiminde de önemli rol oynar; ancak romantik ilişkiler bazen istismarı da barındırabilir. Creasey ve Ladd (2004)'e göre üniversite öğrencilerinin psikolojik danışma merkezlerine başvurma nedenlerinden birisi romantik ilişkilerde yaşadıkları güçlüklerdir.

Literatürde partner istismarının yanı sıra, yakın partner şiddeti (intimate partner violence), yakın partner istismarı (intimate partner abuse), eş istismarı / şiddeti (spousal abuse / violence) ve aile içi şiddet (domestic violence) gibi kavramların da kullanıldığı görülmektedir. İstismar ve şiddet kavramları özellikle fiziksel istismar ile fiziksel şiddet söz konusu olduğunda net olarak birbirinden ayıramamakta, her ikisinin de benzer anlamda kullanıldığı görülmektedir. Bununla birlikte ilişkide güç ve kontrol sağlama veya zarar verme davranışı duygusal/psikolojik olduğunda “istismar” kavramının tercih edildiği görülmektedir.

Merrell (2001), romantik ilişkilerde yaşanan istismarı, “duygusal bir beraberlik yaşayan çiftlerin karşılıklı olarak birbirlerine uyguladıkları veya birinin diğerine uyguladığı psikolojik, fiziksel ve cinsel zorlama yoluyla güç ve kontrol sağlama davranış ve tutumları” olarak tanımlamıştır. Furlong ve diğerleri (2005), duygusal bir beraberlik yaşayan ve evli olmayan, yaşları 16 ile 24 arasındaki partnerlerin, birbirlerine veya partnerlerden birinin

diğlerine uyguladığı şiddet içeren davranışları ya da tehditleri “flört şiddeti” olarak tanımlamaktadır. Başka bir tanımlamada Saltzman, Fanslow, McMahon ve Shelley (2002), romantik ilişkilerde yaşanan istismarı “duygusal birliktelikte eşlerin birbirilerine uyguladıkları fiziksel, cinsel ve duygusal zararlar” olarak açıklamaktadır. Romantik ilişkilerde yaşanan istismar ile ilgili tanımlara bakıldığında istismarın duygusal, fiziksel ve cinsel olmak üzere üç boyutunun ön plana çıktığı görülmektedir.

Duygusal istismar, yakın ilişkide eşlerden birinin diğersini inciten sözel veya sözel olmayan eylemleridir. Duygusal istismar fiziksel güç kullanımını içermeyen davranışlar ile gerçekleşir (Loring, 1994). Mouradian (2000)’e göre duygusal istismar bağırma, aşağılama, alay etme, duygulara kayıtsız kalma, ilişkiyi bitirmeyle tehdit etme, sevgi göstermeme gibi davranışları içerir. Fiziksel istismar ise flört edilen kişiye fiziksel acı verme veya yaralama niyeti ile olan eylemleri kapsar (Abraham, 1999). Saltzman ve diğersleri (2002)’ne göre fiziksel istismar, eşler arasında ölüm, sakatlama, yaralama veya incitme potansiyeline sahip kasıtlı güç kullanımınıdır. Mouradian (2000)’a göre romantik ilişkide olan bireylerin birbirilerine karşı gösterdikleri tokat atma, saçını çekme, cisim fırlatma, tırmalama, tekme atma gibi davranışlar fiziksel istismar davranışlarıdır. Cinsel istismarı ise Abraham (1999), flört edilen kişi tarafından cinsel tacize uğrama, istek dışı cinsel davranışlara zorlanma, cinselliğın bir tehdit aracı olması ve tecavüz gibi davranışlar olarak tanımlar.

Aluede, Imhonde ve Eguavoen (2006), üniversitedeki psikolojik danışma merkezine yardım için başvuruda bulunan üniversite öğrencilerinin % 22’sinin ilişki problemi yaşadığını ve % 7,4’ünün cinsel tacize uğradığını saptamışlardır. Diğers bir araştırmada psikolojik danışma merkezine başvuran üniversite öğrencilerinin % 45,7’sinin duygusal problemler ve % 4,3’nün cinsel taciz nedeniyle başvurdukları görülmüştür (Schweiter, 1996). Doğan (2012), Başkent Üniversitesi’nde 1997-2008 yılları arasında psikolojik danışma merkezinden yardım alan üniversite öğrencilerinin problem alanlarını incelediği araştırmasında, romantik

ilişkilerde yaşanan problemlerin, yıllara göre değişkenlik gösterdiğini ve üniversite öğrencileri için önemli problem alanlarından biri olduğunu saptamıştır. Dolayısıyla üniversite öğrencilerinin romantik ilişkilerindeki istismar davranışlarını incelemek önemli görünmektedir. İlişkilerdeki istismar davranışlarının belirlenebilmesi ve konuyla ilgili çalışma yapılabilmesi için ölçeklere gereksinim bulunmaktadır. Bu çalışmada, üniversite öğrencilerinin romantik ilişkilerinde maruz kaldıkları istismarı belirlemeye yönelik bir ölçek geliştirilmiş olmasının, konuya olan ilgiyi artırması beklenmektedir. Geliştirilen ölçek, romantik ilişkide istismarla ilişkili değişkenleri betimleyecek yeni araştırmalarda kullanılabileceği gibi, romantik ilişkilerde istismara maruz kalan risk gruplarının belirlenmesi ve böylece önleyici programların hazırlanması gibi çalışmalara da katkı sağlayabilir.

Yöntem

Çalışma Grupları

Romantik İlişkiyi Değerlendirme Ölçeği'nin (RİDÖ) madde yazımı ve geçerlik-güvenirlik çalışmaları kapsamında toplam 1097 üniversite öğrencisi üzerinde uygulamalar yapılmıştır. İlk çalışma grubunu, 2011-2012 Öğretim Yılı Güz Dönemi'nde, madde yazımı aşamasında açık uçlu anket sorularının sorulduğu Hacettepe Üniversitesi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Gazi Üniversitesi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Giresun Üniversitesi ve Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi'nde öğrenime devam eden 106 kadın ve 99 erkek toplam 205 üniversite öğrencisi oluşturmuştur. İkinci çalışma grubunu, ölçeğin pilot uygulamasının yapıldığı Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalı'ndan 55 öğrenci oluşturmuştur.

Hazırlanan 73 maddelik deneme formu, açımlayıcı faktör analizi için, 2011- 2012 Öğretim Yılı'nda Hacettepe Üniversitesi Beytepe Kampüsü'nde Edebiyat Fakültesi,

Eğitim Fakültesi, Fen Fakültesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi ve Mühendislik Fakültesi'nde eğitimlerine devam eden ve halihazırda romantik ilişkisi bulunan veya son bir yıl içerisinde romantik ilişki yaşamış olan toplam 426 öğrenciye uygulanmıştır. Öğrencilerin yaşları 18 ile 55 arasında olup yaş ortalaması 21.43'dür (Ss: 2.69).

Doğrulayıcı faktör analizi ise, 2011–2012 Öğretim Yılı Bahar Dönemi'nde Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nin çeşitli bölümlerinde öğrenim görmekte olan 280'i kadın ve 131'i erkek olmak üzere toplam 411 üniversite öğrencisinin verileri üzerinde yapılmıştır. Öğrencilerin yaşları 17 ile 30 arasında olup yaş ortalaması 21.24'dür (Ss: 1.98).

Madde Yazımı

Ölçeğin madde havuzunu oluşturabilmek amacıyla öncelikle istismar ve partner istismarına ilişkin literatür taranmış, ardından yurt dışında ve Türkiye'de kullanılmakta olan benzer ölçekler incelenmiş ve üniversite öğrencileri üzerinde, romantik ilişkilerde maruz kaldıkları ve şahit oldukları istismar davranışları ve sıklığını belirlemeye yönelik bir ön çalışma yapılmıştır. Literatür taramasında eş istismarı, yakın ilişkide/romantik ilişkide istismar konularını açıklayan kuramlar incelenmiştir.

Yakın ilişkilerde yaşanan istismarı ölçmek amacıyla yurt dışında kullanılan Severity of Violence Against Women Scale (Marshall, 1992), Abusive Behavior Inventory (Shepard & Campbell, 1992), Measure of Wife Abuse (Rodenburg & Fantuzzo, 1993), Safe Dates - Physical Violence Victimization (Hudson, 1997), Partner Abuse Scale-Physical (Hudson, 1997), Partner Abuse Scale- Non-physical (Hudson, 1997), Index of Psychological Abuse (Sullivan & Bybee, 1999), Composite Abuse Scale (Hegarty, Bush, & Sheehan, 2005) ölçekleri incelenmiştir. Türkiye'de geliştirilen veya uyarlanan ölçeklerden Yetişkin Genç İlişkileri Ölçeği (Alantar, 1989; Akt. Şimşek, 2010), Eş Kabul-Red Ölçeği (Varan, 2003),

Yetişkinler İçin Algılanan Duygusal İstismar Ölçeği (Ersanlı, Yılmaz ve Özcan, 2008) ve Çatışmaların Çözümüne Yaklaşım Ölçeği (Aba, 2008) incelenmiş ve madde havuzu oluşturulurken bu ölçeklerde yer alan bazı maddeler aynen alınmış, bazı maddelerden de yararlanılmıştır.

Madde havuzunu oluşturmak amacıyla diğer bir çalışma olarak, üniversite öğrencilerine açık uçlu anket soruları sorulmuş öğrenciler ilişkilerinde maruz kaldıkları ve arkadaşlarının ilişkilerinde şahit oldukları istismar davranışlarını kendi yazılı anlatımlarıyla belirtmişlerdir. Bu çalışma 205 üniversite öğrencisi üzerinde yapılmıştır. Araştırma kapsamına flört ilişkisi devam eden veya son bir yıl içinde bitmiş ilişkisi bulunan öğrenciler alınmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak kapalı ve açık uçlu sorulardan oluşan bir anket kullanılmıştır. Ankette katılımcılara üniversitesi, cinsiyeti ve romantik ilişkisinde istismar içeren davranışları öğrenmeye yönelik sorular sorulmuştur.

Anket formunda öncelikle çalışmanın amacı açıklanmış, ardından duygusal, fiziksel ve cinsel istismarın açıklamaları verilmiş ve üç açık uçlu anket sorusu yöneltilmiştir. İlk soru öğrencinin yaşadığı romantik ilişkide istismar davranışlarına maruz kalıp-kalmadığı, kaldıysa hangi sıklıkta yaşadığına yöneliktir. İkinci soru öğrencilerin üniversite öğrencisi arkadaşlarının romantik ilişkilerinde istismar davranışları gözleyip gözlemedikleri, gözledikleri davranışların hangi tür istismar davranışı olduğuna ilişkindir. Son soru ise öğrencilerin romantik ilişkide istismar davranışını etkileyen / artıran faktörlerle ilgili düşüncelerini öğrenmeye yöneliktir.

Elde edilen bilgiler içerik analizi ile incelenmiş ve üç istismar boyutunun ve istismar davranışlarının hangi oranlarda yaşandığı, en sık hangi davranışlara rastlandığı saptanmıştır. Madde havuzuna almak üzere, istismar boyutlarındaki davranışların madde sayısının ağırlığına karar verirken bu bilgiler dikkate alınmıştır.

Bu çalışmalardan sonra hazırlanan 112 maddelik ölçek formu uzman görüşüne sunulmuştur. Uzmanlık alanı Psikolojik Danışma ve Rehberlik olan 6, Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme olan 2 ve Türk Dili olan 1, toplam 9 akademisyenin görüşüne başvurulmuştur. Uzman görüşü alınmak üzere hazırlanan formda öğretim elemanlarına öncelikle çalışmanın amacı açıklanmış, ilgili ölçeğin geliştirilebilmesi ve madde havuzunun hazırlanabilmesi için gerçekleştirilen ön çalışmalar anlatılmıştır. Bu kapsamdaki literatür taraması, incelenen benzer ölçekler ve 205 üniversite öğrencisi ile yapılan ön çalışma hakkında bilgi verilmiştir. Bu bilgilerin ardından uzmanlardan duygusal, fiziksel ve cinsel istismarla ilgili olarak gruplanmış maddelerin, romantik ilişkide istismarı ölçmek üzere uygunluğunun değerlendirilmesi istenmiştir. Uzman görüşü formunda ölçek maddelerinden, yurt dışında ve Türkiye’de kullanılmakta olan benzer ölçeklerden aynen alınan maddeler belirtilmiştir. Uzmanlar her bir madde için “uygun”, “düzeltmeli” ve “uygun değil” seçeneklerinden biri işaretlemiş; düzeltilmesi istenen ya da uygun olmadığı düşünülen maddeler için ise “düzeltme/öneri/açıklama” kısmına görüş ve önerilerini belirtmişlerdir. Uzmanlardan, kendi uzmanlık alanlarına uygun olarak, maddelerin romantik ilişkide algılanan istismarı ölçmeye uygun olup olmadığı, ölçme ve değerlendirme açısından ölçek maddesi olarak uygunluğu ve Türk Dili açısından dil bilgisi kurallarına uygunluğunu değerlendirmeleri istenmiştir. Uzman görüşlerinin değerlendirilmesi sonucu, ölçekten 39 maddenin çıkarılmasına karar verilmiştir. Böylece ölçeğin deneme formunda 73 madde kalmıştır.

Hazırlanan deneme formu maddelerinin anlaşılabilirliğinin belirlenmesi amacıyla Hacettepe Üniversitesi, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalı’nda öğrenime devam eden 55 kişilik öğrenci grubuna bir pilot uygulama yapılmıştır. Deneme uygulaması sonunda öğrenciler tarafından çok iyi anlaşılmadığı görülen maddeler yeniden düzenlenmiştir.

Hazırlanan 73 maddelik deneme formu 2011- 2012 Öğretim Yılı’nda Hacettepe Üniversitesi Beytepe Kampüsü’nde Edebiyat Fakültesi, Eğitim Fakültesi, Fen Fakültesi,

İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi ve Mühendislik Fakültesi'nde eğitimlerine devam eden ve halihazırda romantik ilişkisi bulunan veya son bir yıl içerisinde romantik ilişki yaşamış olan toplam 426 öğrenciye uygulanmıştır.

Veri Toplama Araçları

Çalışma grubunu oluşturan öğrencilerin demografik bilgilerini elde etmek amacıyla araştırmacılar tarafından geliştirilen Kişisel Bilgi Formu ve RİDÖ'nün ölçüt geçerliği için İlişki Doyumu Ölçeği (Curun, 2001) kullanılmıştır.

İlişki Doyumu Ölçeği

Orijinal adı Relationship Assessment Scale (RAS) olan İlişki Doyumu Ölçeği (İDÖ), romantik ilişkilerde ilişki doyumunu ölçmek amacıyla Hendrick (1988) tarafından geliştirilen yedi maddelik yedili Likert tipi bir ölçektir. Hendrick (1988) yaptığı faktör analizinde RAS'ın tek faktörlü olduğunu ve toplam varyansın % 46'sını açıkladığını ve maddeler arasındaki korelasyonun yeterli olduğunu bulmuştur. Madde toplam korelasyonu .57 ile .76 arasındadır. Flört eden çiftler örnekleminde yapılan araştırmada RAS ile Çift Uyumu Ölçeği arasındaki korelasyon .80 bulunmuştur. İDÖ'nün Türkçe uyarlaması Curun (2001) tarafından duygusal beraberliği olan 140 üniversite öğrencisi ile yapılmıştır. Faktör analizi sonucunda ölçeğin tek faktörlü olduğu ve bu faktörün toplam varyansın % 52'sini açıkladığı görülmüştür. İDÖ'nün Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı .86'dır. Demirtaş (2010) yaptığı çalışmada İDÖ'nün Cronbach Alfa katsayısını .90 olarak bulmuştur. Ölçekteki 4. ve 7. maddeler ters puanlanmakta ve puanların artması ilişki doyumunun arttığını göstermektedir.

Verilerin Analizi

Deneme uygulamasından elde edilen sonuçlar üzerinde ölçeğin faktör yapısını belirlemek amacıyla açımlayıcı faktör analizi ve geçerlik kanıtlarını artırmak amacıyla doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. RİDÖ'nün test- tekrar test güvenilirliği ve İDÖ ile

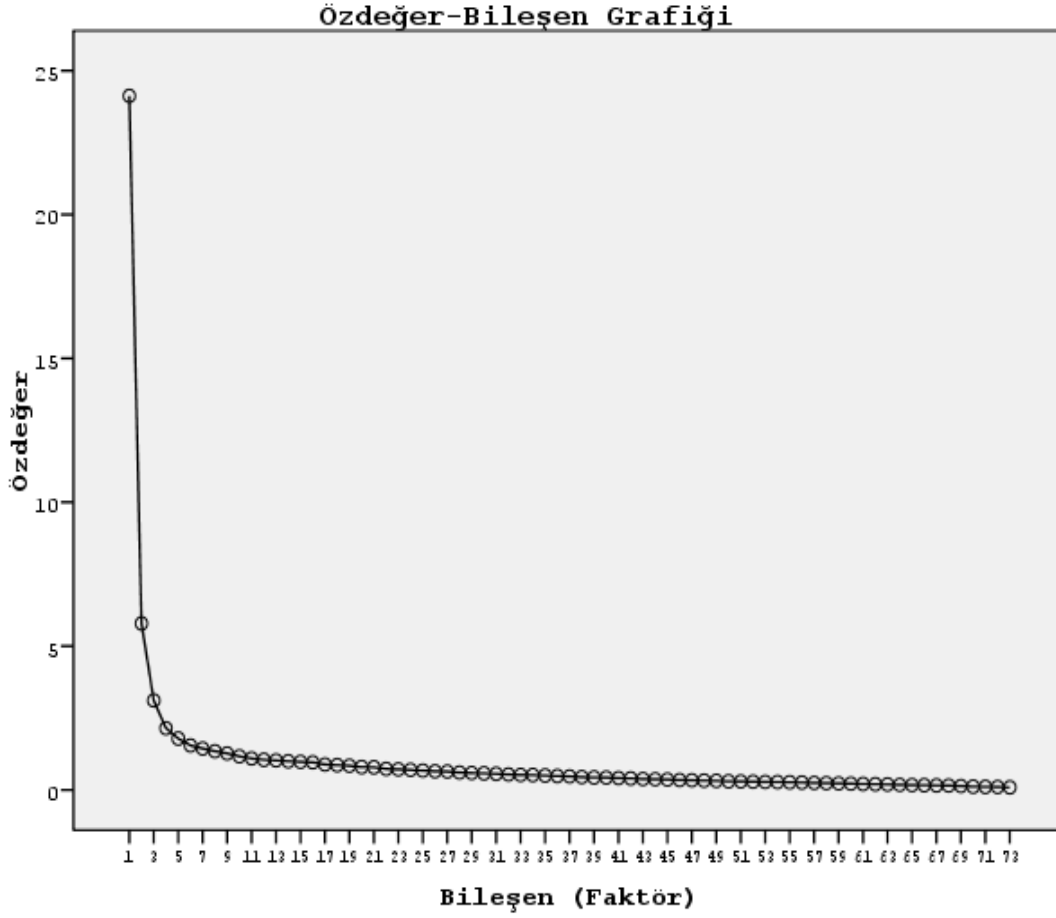

ölçüt geçerliği incelenirken Spearman'ın sıra farkları korelasyon katsayısı kullanılmıştır. Açımlayıcı faktör analizi sonuçlarına göre oluşturulan 70 maddelik tek boyutlu ölçeğin iç tutarlık güvenirliğini belirlemek amacıyla Cronbach Alfa güvenirlik katsayısından yararlanılmıştır. Verilerin analizinde SPSS 15.0 programı kullanılmıştır.

Bulgular ve Yorum

Yapı Geçerliliği

Açımlayıcı faktör analizi sonuçlarını değerlendirebilmek için verilerin faktör analizine uygunluğunu test eden istatistikler incelenmiştir. Veri sayısının faktör analizi için yeterli olup olmadığını belirlemek amacıyla kullanılan Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) istatistiği incelenmiş ve 0,94 olduğu saptanmıştır. Elde edilen sonuç veri sayısını faktör analizi için oldukça yeterli olduğunu göstermektedir. Diğer yandan maddeler arasındaki ilişkilerin faktör analizi yapmak için gereken önemliliğe sahip olup olmadığını test eden Bartlett'in küresellik testi 0,01 düzeyinde manidar bulunmuştur (Bartlett Ki-kare = 20599,48; $p < 0,001$). Bu sonuca göre, değişkenler arasında önemli ilişkiler olmadığı; durumu gösteren birim matris ile değişkenler arasındaki ilişki matrisi arasında önemli fark olduğu; değişkenlerin istatistiksel olarak önemli ilişkilere sahip olduğu kararı verilmiş ve maddelerden en az bir faktör çıkarılabileceği hipotezi kabul edilmiştir. Bu karara dayanarak ölçeğin faktör yapısını belirlemek amacıyla faktör analizine ilişkin diğer sonuçların incelenmesine devam edilmiştir. Özdeğer-bileşen grafiği Şekil-1'de verilmiştir.

Şekil 1. Romantik İlişkiyi Değerlendirme Ölçeği Deneme Uygulamasına İlişkin Özdeğer-Bileşen Grafiği

Şekil 1 incelendiğinde özdeğeri 1'den büyük 14 boyut gözleendiği ve bu boyutların toplam varyansın % 64,24'ünü açıkladığı görülmüştür. Birinci faktöre ilişkin özdeğerin 24,12 değeri ile toplam varyansın % 33,05'ini; ikinci özdeğerin 5,79 değeri ile toplam varyansın % 7,93'ünü; üçüncü özdeğerin 3,11 değeri ile toplam varyansın % 4,26'sını saptanmıştır. Ölçeğin kaç boyutlu olduğunu belirlemek amacıyla değerlerin büyüklüğü değerlendirildiğinde birinci özdeğere ikinci özdeğere keskin bir düşüş gözleendiği ve aradaki farkın dört kattan büyük olduğu görülmüştür. Diğer özdeğerler arasında ise keskin düşüşler gözlenmemekte ve göreceli olarak birbirine yakın değerler olduğu görülmektedir. Bu durum ölçeğin tek boyutlu

olarak kabul edilebileceğini göstermektedir. Özdeğer-bileşen grafiği incelendiğinde ise tek boyutluluk yorumunu güçlendiren bir görünüme sahip olduğu görülmektedir.

Madde Geçerliliği

Bu işlemlerin ardından boyut sayısına karar vermeyi kolaylaştırmak ve hangi maddenin hangi boyutu ölçtüğünü belirlemek amacıyla maddelerin faktörlerle korelasyonları olan faktör yükleri incelenmiştir. RİDÖ maddelerinin birinci boyuttaki faktör yükleri Tablo 1’de verilmiştir. Faktör yükleri incelendiğinde 19. maddenin (“gün içinde tüm yaptıklarımı bilmek ister”) birinci faktöre yükünün 0,30 değerinden daha düşük olduğu buna karşılık diğer 72 maddenin birinci faktöre ilişkin yük değerlerinin 0,41 değerinde veya daha yüksek olduğu görülmüştür. Maddelerin birinci faktördeki yük değerleri 0,41 ile 0,70 arasında değişmektedir. Bu durum testin tek boyutlu olduğu yorumunu güçlendirmiştir. Maddelerin birinci faktördeki yükünün yüksek olması nedeniyle 72 maddeden oluşan tek boyutlu bir ölçek elde edilmiştir.

Tablo 1 RİDÖ Maddelerinin Birinci Boyuttaki Faktör Yükleri

Madde No	Faktör Yüğü	Madde No	Faktör Yüğü
53	,704	12	,578
54	,699	08	,576
17	,686	60	,572
29	,680	32	,571
58	,677	64	,567
28	,672	07	,564
41	,665	42	,564
73	,659	01	,563
34	,659	66	,559
25	,653	52	,551
43	,649	45	,547
65	,648	72	,546
70	,644	37	,544
59	,640	39	,544
40	,633	09	,538
49	,628	18	,531
11	,627	14	,528
56	,626	20	,519
63	,617	71	,518
16	,614	44	,516
23	,613	05	,510
35	,613	69	,506
24	,612	61	,505
68	,611	48	,503

50	,607	47	,500
06	,607	26	,495
62	,602	30	,485
46	,601	22	,481
55	,600	13	,475
21	,597	38	,466
51	,595	67	,447
31	,593	04	,441
57	,590	03	,430
15	,584	02	,417
33	,583	27	,421
10	,583	19	,223
36	,583		

Faktör analizine dayalı olarak elde edilen 72 maddelik ölçekten 40. madde olan “Bana tekme atar” ve 46. madde olan “Tecavüz etmeye kalkışır” istatistiksel olarak kabul edilebilir değerlere sahip olmalarına karşın, pilot uygulamada katılımcıları olumsuz etkilediği ve dikkat dağıttığına ilişkin gözlemler nedeniyle araştırmacılar tarafından ölçekten çıkarılmıştır. Bu işlemin sonucunda ölçekteki madde sayısı 70’e düşmüştür. Elde edilen 70 maddelik ölçek için açımlayıcı faktör analizi yinelenmiştir.

Yinelenen analizlerde de öncelikle verilerin faktör analizine uygunluğunu test eden istatistiklere bakılmıştır. Veri sayısının faktör analizi için yeterli olup olmadığını belirlemek için kullanılan Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) istatistiğinin 0,94 olduğu saptanmıştır. Elde edilen sonuç veri sayısının faktör analizi için oldukça yeterli olduğunu göstermiştir. Diğer yandan Bartlett’in küresellik testi 0,01 düzeyinden manidar bulunmuştur (Bartlett Ki-kare = 19522,05; $p < 0,001$). Bu sonuca göre, maddelerin istatistiksel olarak önemli ilişkilere sahip olduğu kararı verilmiş ve maddelerden en az bir faktör çıkarılabileceği hipotezi kabul edilmiştir. Özdeğerler ve varyans açıklama tablosu incelendiğinde özdeğeri 1’den büyük 13 boyut gözlemlendiği ve bu boyutların toplam varyansın % 64,89’unu açıkladığı görülmüştür. Özdeğerler ve açıklanan varyans tablosu ayrıntılı incelendiğinde, birinci faktöre ilişkin özdeğerin 23,45 değer ile toplam varyansın % 33,50’sini; ikinci özdeğerin 5,42 değeri ile toplam varyansın % 7,74’ünü; üçüncü özdeğerin 2,98 değeri ile toplam varyansın % 4,25’ini açıkladığı görülmüştür. Birinci özdeğerden ikinci özdeğere keskin bir düşüş gözlemlendiği ve aradaki farkın dört kattan büyük olduğu görülmüştür. Diğer özdeğerler arasında ise keskin

düşüşler gözlenmemiştir. Göreceli olarak birbirine yakın değerler söz konusudur. Bu durum ölçeğin tek boyutlu yapısının yinelenen analizlerle de doğrulanabildiğini göstermiştir. Maddelerin faktör yükleri incelendiğinde birinci faktöre ilişkin yük değerleri 0,42 ile 0,70 arasında değiştiği görülmüştür.

Ölçüte Dayalı Geçerlik

RİDÖ'nün ölçüt geçerliğine, zıt bir yapıyı ölçtüğü düşüncesiyle İDÖ'yle korelasyonu incelenerek karar verilmiştir. Bu amaçla 42 katılımcıya aynı oturumda hem RİDÖ hem de İDÖ uygulanmış ve katılımcıların iki ölçekten elde ettikleri puanlar arasındaki sıra farkları korelasyonu hesaplanmıştır. RİDÖ ve İDÖ ölçeği puanları arasındaki sıra farkları korelasyonu -0,76 ($p < 0,001$) olarak hesaplanmıştır. Hesaplanan bu korelasyona dayanarak RİDÖ'nün İDÖ ile zıt bir özelliği ölçtüğü, dolayısıyla ölçülmek istenen yapıyı ölçebildiği sonucuna ulaşılmıştır.

Doğrulayıcı Faktör Analizi

Ölçeğin geçerlik kanıtlarını artırmak amacıyla 411 üniversite öğrencisinin verileri üzerinde doğrulayıcı faktör analizi uygulanmıştır. Doğrulayıcı faktör analizi tüm maddelerin tek boyutu (istismara uğrama) ölçtüğü bilgisine dayanarak gerçekleştirilmiştir. Doğrulayıcı faktör analizi yapılırken, ölçek maddelerinin sıralama ölçeği düzeyinde olması, sağa çarpık ölçme sonuçları vermesi nedeniyle "Ağırlıklandırılmış En Küçük Kareler Tahmini (Weighted Least Squares estimation)" yaklaşımı kullanılmıştır. Doğrulayıcı faktör analizine ilişkin sonuçlar Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2: RİDÖ'nün Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçlarına Göre Model Uyum Göstergeleri

Ki-kare / Sd	GFI / AGFI	NFI	NNFI	CFI	RMSEA	RMR	SRMR
1,61	0,80 / 0,79	0,96	1.00	1.00	0,038	0,05	0,046

Tablo 2'de RİDÖ için doğrulayıcı faktör analizine ilişkin sonuçlar incelendiğinde, modelde herhangi bir modifikasyon olmadığı halde sonuçlar bir bütün olarak ölçeğin yapı geçerliğini belirli ölçülerde sağladığını göstermiştir. Özellikle ki-kare / serbestlik derecesi sonucunun 1-3 değerleri arasında bulunması modelin iyi bir uyuma sahip olduğunu göstermiştir. Aynı şekilde uyum eksikliği indislerinden RMSEA, RMR ve SRMR değerleri de modelin yüksek geçerliğe sahip olduğuna işaret etmektedir. Uyum indislerinden NFI, NNFI ve CFI değerleri 0,95 üzerinde olduğu için uyumun çok iyi olduğuna ilişkin bilgi vermektedir. Ölçek için hesaplanan kabul edilebilir sınırların dışına çıkan değerler ise GFI ve AGFI değerleridir (Tabachnick ve Fidell, 2007). Ancak bir bütün olarak değerlendirildiğinde ölçeğin yeterli bir geçerlik düzeyine sahip olduğu ve açımlayıcı faktör analizi ile ulaşılan tek boyutlu yapının doğrulandığı söylenebilir.

Güvenirlilik Çalışmaları

Açımlayıcı faktör analizi sonuçlarına göre oluşturulan 70 maddelik tek boyutlu ölçeğin iç tutarlık güvenirliğini belirlemek amacıyla Cronbach Alfa güvenirlik katsayısından yararlanılmıştır. RİDÖ'nün Cronbach Alfa güvenirlik katsayısının 0,97 olduğu belirlenmiştir. Elde edilen bu sonuç ölçeğin, yüksek bir iç tutarlılığa sahip olduğu ve dolayısıyla da güvenirliğinin yüksek olduğu şeklinde değerlendirilmiştir.

Ölçülen değişkenin kısa sürede değişmeyeceği beklentisine dayanarak test-tekrar test güvenirliği incelenmiştir. RİDÖ'nün test tekrar test güvenirliğini belirlemek amacıyla ölçek Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi öğrencilerinden 42 katılımcıya beş hafta arayla iki kez uygulanmış ve katılımcıların bu iki uygulamadan elde edilen istismar algısı puanları arasındaki sıra farkları korelasyonu 0,89 ($p < 0,001$) olarak belirlenmiştir. Hesaplanan bu korelasyona dayanarak ölçeğin test tekrar test güvenirliğinin yüksek olduğu, ölçeğin kararlı sonuçlar verdiği sonucuna ulaşılmıştır (Murphy, Kevin, Davidshofer ve Charles, 1991).

Sonuç ve Öneriler

RİDÖ'nün geliştirilmesinde ilk aşama olarak, madde havuzu oluşturabilmek amacıyla istismar ve partner istismarına ilişkin literatür taranmıştır. Yurt dışında ve Türkiye'de kullanılmakta olan benzer ölçekler incelenmiş ve üniversite öğrencileri üzerinde, romantik ilişkilerde maruz kaldıkları ve şahit oldukları istismar davranışlarını belirlemeye yönelik bir ön çalışma yapılmıştır. Ölçeğin yapı geçerliğini belirlemek amacıyla açımlayıcı faktör analizi uygulanmış; madde geçerliğini saptamak için madde-toplam puan korelasyonları incelenmiştir. RİDÖ'nün ölçüt geçerliğine, zıt bir yapıyı ölçtüğü düşüncesiyle İDÖ'yle korelasyonu incelenerek karar verilmiştir. Ölçeğin geçerlik kanıtlarını artırmak amacıyla doğrulayıcı faktör analizi uygulanmıştır. Ölçeğin güvenilirliğini belirlemek amacıyla ise Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı ve test-tekrar test güvenilirlik katsayısı incelenmiştir.

Üniversite öğrencilerinin romantik ilişkilerinde algıladıkları istismarı belirlemek amacıyla geliştirilen RİDÖ'nün faktör analizi sonuçlarına göre, ölçeğin özdeğeri 1'den büyük 13 boyutu bulunmakta ve bu boyutlar toplam varyansın % 64.89'unu açıklamaktadır. Birinci faktöre ilişkin özdeğer 23,45 değer ile toplam varyansın % 33,50'sini açıklamaktadır. RİDÖ'nün Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısını 0,97 olarak saptanmıştır. RİDÖ'nün test tekrar test güvenilirliği için sıra farkları korelasyonu 0,89 ($p < 0,001$); RİDÖ ve İlişki Doyumu Ölçeği puanları arasındaki sıra farkları korelasyonu ise -0,76 ($p < 0,001$)'dir. Doğrulayıcı faktör analizinde modelde herhangi bir modifikasyon olmadığı halde sonuçlar bir bütün olarak ölçeğin yapı geçerliğinin belirli ölçülerde sağlandığını göstermiştir. Bu sonuçlara dayanarak, RİDÖ'nün üniversite öğrencilerinin romantik ilişkilerinde maruz kaldıkları istismarı belirlemede geçerli ve güvenilir bir araç olarak kabul edilebileceğine karar verilmiştir.

RİDÖ'nün bazı maddeleri örnek olarak verilmiştir: 1. Başkalarının yanında beni küçümser. 5. Bana tokat atar. 15. Görüşlerini kabul etmediğim zaman çok sinirler. 20. İzin almadan özel eşyalarımı (çanta, günlük vb.) karıştırır. 25. Beni başkalarına şikâyet eder. 30. Beni dövmekle tehdit eder. 35. Fikirlerini kabul ettirmek için baskı kurar. 40. Bilgisayarımı veya kişisel iletişim araçlarımı (MSN-facebook-cep telefonu) kontrol eder. 45. Kıyafet-saç veya makyajıma karışır. 50. İstemediğim halde pornografik görüntüler izlememizi talep eder. 55. Bana tehlikeli maddeler fırlatır. 60. Beni yeterince takdir etmez. 65. Ailemi bana kötüler. 70. Benim için önemli olan eşyalara zarar verir.

Yapılan tüm işlemlerden sonra 70 maddeye ve beşli Likert tipi bir yanıtlama sistemine sahip olan RİDÖ'nün üniversite öğrencilerinin romantik ilişkilerinde maruz kaldıkları istismarı ölçebilecek düzeyde geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğu sonucuna varılmıştır. Tek boyutlu kabul edilen ve 70 maddeden oluşan RİDÖ'de tersten puanlanan madde bulunmamaktadır. Maddeler "hiçbir zaman", "nadiren", "bazen", "sıklıkla" ve "çok sık" şeklinde yanıtlanmaktadır. Puanlamada "hiçbir zaman" 1, "nadiren" 2, "bazen" 3, "sıklıkla" 4 ve "çok sık" yanıtı 5 puan almaktadır. Ölçekten alınan en düşük puan 70, en yüksek puan 350'dir. Alınan puanın artması romantik ilişkide maruz kalınan istismarın arttığı anlamına gelmektedir.

RİDÖ'nün üniversite öğrencilerinin romantik ilişkilerinde maruz kaldıkları istismarı ölçebilecek düzeyde geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğu sonucuna varılmış olmasına rağmen ölçeklerin daha kaliteli hale gelmesi için farklı araştırmalarda ve araştırma gruplarında kullanılması gerekmektedir. RİDÖ'nün farklı gruplar üzerinde geçerlik güvenilirliğinin incelenmesi faydalı olacaktır. RİDÖ'nün yetişkinler ve evli bireyler üzerinde geçerlik-güvenirlik çalışmaları yapılabilir. Böylece ölçek yetişkin bireylerin romantik ilişkilerinde veya evli bireylerin ilişkilerindeki istismarı belirlemede de kullanılabilir. RİDÖ tek boyutlu kabul edilen bir ölçek olmasına rağmen 70 maddeden oluşmaktadır; dolayısıyla madde

sayısının fazla olduğu söylenebilir. Daha kısa zamanda uygulanmaya imkan vermesi ve daha sağlam bir yapıya ulaşması açısından madde sayısının azaltılması, kısa formunun oluşturulması önerilebilir.

RİDÖ, üniversite öğrencilerinin romantik ilişkilerinde yaşadıkları istismarı belirleme yoluyla, ilişkide istismarı önleme programlarının hazırlanmasında ve programlara katılacak öğrencilerin önceliğinin belirlenmesinde katkı sağlayabilir. RİDÖ, romantik ilişkide maruz kalınan istismarın çeşitli değişkenler açısından incelenmesi veya romantik ilişkide istismara maruz kalmayı yordayan değişkenleri belirlemek amacıyla çeşitli araştırmalarda kullanılabilir.

Kaynaklar

- Aba, Y. A. (2008). *Çatışmaların çözümüne yaklaşım ölçeği'nin " The revised conflict tactics scales (CTS2)" üniversite öğrencilerinde geçerlik ve güvenirlik çalışmaları*. Yüksek lisans tezi, Akdeniz Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Abraham, M. (1999). Sexual abuse in South Asian immigrant marriages. *Violence Against Women*, 5 (6), 591-618.
- Aluede, O., Imhonde, H. & Eguavoen, A. (2006). Academic, career and personal needs of Nigerian university students. *Journal of Instructional Psychology*, 33 (1), 50-57.
- Creasey, G. & Ladd, A. (2004). Negative mood regulation expectancies and conflict behaviors in late adolescent college student romantic relationships: The moderating role of generalized attachment representations. *Journal of Research on Adolescence*, 14 (2), 235-255.
- Curun, F. (2001). *The effects of sexism and sex role orientation on romantic relationship satisfaction / Cinsiyetçilik, cinsiyet rolü yönetiminin ilişki doyumu üzerine etkileri*. Master of science, Middle East Technical University, The Department of Educational Sciences.
- Demirtaş, Ç. S. (2010). *The rol of gender, relationship status, romantic relationship satisfaction, and commitment to career choices in the components of subjective well-being among senior university students*. Master of science, Middle East Technical University, The Department of Educational Sciences.
- Doğan, T. (2012). A long-term study of the counseling needs of Turkish university students. *Journal of Counseling & Development*, 90, 91-96.
- Ersanlı, K., Yılmaz M. ve Özcan, K. (2008). *Yetişkin bireyler için algılanan duygusal istismar ölçeğinin geçerlik ve güvenirliği*. Yayınlanmamış Araştırma. Samsun Ondokuz Mayıs Üniversitesi.
- Etchevery, P. E. Le, B. & Charania, M. R. (2008). Perceived versus reported social referent approval and romantic relationship commitment and persistence. *Personal Relationships*, 15, 281-295.
- Furjman, W. & Schaffer, L. (2003). The role of romantic relationships in adolescent development. In P. Florsheim (Ed.), *adolescent romantic relations and sexual behavior: Theory, research, and practical implications*. Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Furlong, M., Felix, E., Simental, J., Greaf, J., Klein, A., Gonzales, M. & Austin, G., (2005). National Conference of the Hamilton Fish Institute on School and Community Violence 2004: *Dating Violence Patterns of California Adolescents*, 17, 1-15.
- Hegarty, K., Bush, R. & Sheehan, M. (2005). The composite abuse scale: Further development and assessment of reliability and validity of a multidimensional partner abuse measure in clinical settings. *Violence and Victims*, 20, 529-547.
- Hendrick, S. S. (1988). A generic measure of relationship satisfaction. *Journal of Marriage and the Family*, 50, 93-98.
- Hudson, W.W. (1997). *The WALMYR assessment scales scoring manual*. Tallahassee (FL): WALMYR Publishing Company.

- Marshall, L. L. (1992). Development of the severity of violence against women scale. *Journal of Family Violence*, 7, 103–121.
- Loring, M. T. (1994). *Emotional abuse*. New York: Lexington Books.
- Merrell, J. (2001). Social support for victims of domestic violence. *Journal of Psychosocial Nursing & Mental Health Services*, 30 (11), 30-34.
- Murphy, Kevin R. & Davidshofer, Charles O. (1991), *Psychological Testing & Principles Application*, Prentice Hall, Englewood Cliffs, New Jersey
- Mouradian, V. (2000). *Abuse in intimate relationships: Defining the multiple dimensions and terms*. National Violence Against Women Prevention Research Center, Wellesley Centers for Women: Wellesley College.
- Rodenburg F. A. & Fantuzzo J. W. (1993). The measure of wife abuse: Steps toward the development of a comprehensive assessment technique. *Journal of Family Violence*, 8, 203–228.
- Saltzman, L., Fanslow, J.L., McMahon, P.M. & Shelley, G.A. (2002). Intimate partner violence surveillance: uniform definitions and recommended data elements, version 1.0. Atlanta (GA): Centers for Disease Control and Prevention, National Center for Injury Prevention and Control.
- Schweiter, R. D. (1996). Problems and awareness of support services among students at an urban Australian university. *Journal of American College Health*, 45 (2).
- Shepard, M. F. & Campbell, J. A. (1992). The abusive behavior inventory: A measure of psychological and physical abuse. *Journal of Interpersonal Violence*, 7, 291–305.
- Sullivan C. M. & Bybee D. I. (1999). Reducing violence using community-based advocacy for women with abusive partners. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 67, 43–53.
- Şimşek, S. (2010). *Ergenlerde davranış problemlerinin anne-babadan ve öğretmenlerden algılanan duygusal istismar açısından incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tabachnick, B. G. and Fidell, L. S. (2007), *Using Multivariate Statistics* (5th ed.). New York: Allyn and Bacon.
- Varan, A. (2003). EKAR kuramı değerlendirme araçlarının Türkiye güvenilirlik ve geçerlik çalışması. Ege Üniversitesi, Psikiyatri Anabilim Dalı (yayınlanmamış çalışma).